

Dogmatikai forgácsok Király Tibor
hetvenedik születésnapjára

Szeretettel és tisztelettel köszöntöm a Jubilánst hetvenedik születésnapján! Rögtön mentegőznöm is kell, hogy az ünnepi alkalomra csak forgácsokat hoztam magammal, ahelyett, hogy egy szép csokrot nyújtanék át. Ha viszont az itt előadandókat magam minősíteném szép csokornak, tολakodóan azt dicsérném fel, amit az elfogulatlan hallgatónak /és olvasónak/ kell minősíteni. Az Ünnepelttől csak azt kérem, legyen olyan elnéző türelemmel, mint ahogy az elmúlt közel három évtizedben mindig is volt irántam.

Az Ünnepelt által regnált Bűnügyi Tudományok Tanszékcsoportja nagyon is demokratikus "Királyság". Ezt ékesen tanúsítja az is, hogy az ünnepi alkalommal a processzualista és a kriminológus mellett az anyagi büntetőjogász is szót kapott, jelezve ezzel egyúttal azt, hogy mindegyik itt szereplő tudomány kriminális /azaz bűnügyi/. De szól a felkérés annak is, hogy Király Tibor irodalmi működése a bűnügyi tudományok egész területét átfogja.

Nem volna hálátlan vállalkozás, ha azt tűzném feladatul, hogy összegyűjtsem és felmutassam azokat a gondolatokat, amelyek Király Tibor munkáiban anyagi büntetőjogi kérdéseket boncolgatnak. Legutóbb az állam elleni bűncselekmények - kiváltképp az izgatás - kérdéskörével foglalkozva jegyeztem fel két mondatát: "Az európai történelem teli van "eretnek"-perekkel, az uralkodó ideológiát vagy rendet tagadó nézetek hirdetése miatt, és e pereket csak ritkán nevezhetnők az igazság diadalának."¹, s a másik: "Vajon, aki feltárja valamelyik nemzet történetének egyes, nem éppen dicső korszakait vagy epizódjait - az izgatást elkövethet?"² Az idézetek helyeslő sorjáztatását most inkább mégis mellőzném, inkább két olyan kedves olvasmány-élményemet osztanám meg Önökkel, amely mélyen megmaradt bennem, és az ezekhez kapcsolódó gondolataimat.

1. Az első témát - amelyről a "Büntetőjogi határ a jog határán" c. munkában olvastam - hadd jelöljem meg Király Tibor egy mondatával: "A büntetőjogi szakirodalomnak ugyancsak kedvenc, soha véget nem érő vitatémája a törvényi tényállás fogalma, viszonya a büntett általános fogalomhoz és a diszpozíciójához."³

Az ezzel kapcsolatos fejtegetéseket Király Tibor egy, a jogi irodalomból merített meghatározás köré kerekíti. Ez a meghatározás pedig így szól: "A törvényi tényállás azoknak az objektív és szubjektív ismérveknek az összessége, amelyek fennforgása esetén a törvény szerint valamely cselekményt bűncselekménynek kell tekinteni." A bírálat azt emelte ki, hogy erről az - egész elfogadhatóan hangzó - definícióról az alaposabb vizsgálattal kiderül, hogy a törvényi tényállást /amely a bűncselekmény ismérveinek törvényi meghatározása/ azonosítja a konkrét bűncselekmény ismérveinek összességével /azaz magával a bűncselekménnyel/.⁴ A fogalmak tisztázása végett leszögezi: a büntett = valóságos esemény, a büntett fogalma = a büntett lényeges vonásait összefoglaló gondolat, a törvényi tényállás = a büntett egy-egy nemének törvényi meghatározása, vagyis törvényi képmása. A fent kipellengérezett fogalmi zavarnak persze, a magyar jogi irodalomban nagy hagyományai vannak. Edvi Illés például azt írta: "A tényálladék... maga a büntetendő cselekmény..."⁵ Ezek sokszor olyan pontatlanságok, amelyek a fogalmazás fegyelmezetlenségéből fakadnak. Ilyeneket másutt is találhatunk: "A büntetőjogi büntetés... a bűncselekmény mellett a büntetőjog alapfogalma".⁶ A jószándékú, de pongyolán fogalmazó szerző nyilván arra gondolt, hogy a bűncselekmény fogalma és a büntetés fogalma az alapfogalmak.

Az említett helyen Király Tibor felvázolja azt az eljárást, amely az egyes társadalomra veszélyesnek tartott cselekmények tipizálásával megalkotja a törvényi tényállásokat, s további általánosítással - a különböző büntettek törvényi tényállásai alapján - megalkotja a bűncselekmény általános fogalmát, hogy ezt, visszafelé

haladva, konkretizálja az egyes tényállásokban, és ez valósul meg az egyes, valóságos bűncselekményekben.⁷

Ez séma akkor működik kifogástalanul, ha a bűncselekmény fogalma minden ismervében a büntető törvényben meghatározottakból levezethető.

Azt, hogy itt a dogmatikai rendszeralkotás további nehézségekkel találkozik, két összefüggésben érinti. Az egyik: a nullum crimen sine lege elvének félretétele; ha a jogellenességet /és a társadalomra veszélyességet/ kívül helyezik a tételes jog keretein. Ez a magyar büntetőjogot - nagy általánosságban - a Csemegi kódex hatályba lépése óta nem érinti. De a másik összefüggés a mi büntetőjogi dogmatikai építményünknek is elevenjébe vág: "A jogellenesség és a társadalomra veszélyesség viszonya a törvényi tényálláshoz külön megvilágítást kíván az ezeket kizáró körülményekkel kapcsolatban. Itt a legnehezebb kérdés, jöhetnek-e ezek a jog által nem szabályozott területről, mint pl. a sértett beleegyezése, amelyre nincs tételes szabály?"⁸ De hadd tegyük hozzá, nemcsak azok az esetek érintik a törvényi tényállás és a jogellenesség viszonyát, amelyeknél jogilag nem szabályozott területről származtatjuk a kizáró okot, hanem azok az esetek is, amelyeknél más jogterületre eső engedő vagy épp parancsoló szabályok zárják ki a jogellenességet, a jogrendszer egységének elve alapján, mert ezek sem vezethetők le a tényállásból /pl. a tetten ért elkövető elfogásának joga, stb./.

Ha erre is tekintettel leszünk, akkor a bűncselekmény fogalma az egyes bűncselekmények törvényi tényállásaiból történő általánosítással nem nyerhető. Ami nyerhető, az az un. általános törvényi tényállás fogalma, amit sokan kedvelnek, s ez még kiegészíthető az általános részben szereplő pozitív és negatív bűncselekményi feltételekkel, s nevezhető "teljes törvényi tényállásnak", anélkül, hogy ennek segítségével egyértelműen minden esetben el lehetne dönten, hogy bűncselekmény valósult-e meg, vagy sem /ha csak nem tesszük bele a tényállásba azt is, ami nincs

benne/.

Ha a jogellenesség szerepe csak annyi volna, hogy kifejezze, a cselekmény a törvényi tényállásnak megfelelt, talán tényleg felesleges volna, hiszen "az implicite benne van abban a tényben, hogy a törvény következményként büntetést állapít meg."⁹ De a jogellenesség nemcsak ezt fejezi ki, elég ha arra utalunk, hogy a jogellenességet kizáró okok a büntető törvényen kívüli jogterületről, sőt a jog által nem szabályozott területről is merítenek.

Ha a bűncselekmény fogalmában a társadalomra veszélyességet és a "teljes" tényállásszerűséget szerepeltetjük, olyan furcsa következtetésre juthatunk, hogy pl. a jogos védelem a tényállásszerűséget zárja ki, míg a jogszabály engedélye a társadalomra veszélyességet.

Az itt többször idézett munkában írja Király Tibor: "A törvényi tényállás tanában különösen vitás a jogellenesség, a társadalomra veszélyesség helye és viszonya a törvényi tényálláshoz. Ami a jogellenességet illeti: nem vitás, hogy minden büntett jogellenes. Ennek alapján a büntett általános fogalmában ez kifejezést kap."¹⁰

Abban én is hiszek, hogy a bűncselekmény általános fogalmában a jogellenességnek helyet kell kapnia. Azért kell így mondanom, hogy "kell kapnia", mert a hazai irodalomban igen tekintélyes képviselői vannak annak az irányzatnak, amely a bűncselekmény fogalmának meghatározásában a jogellenességnek nem tulajdonít önálló jelentőséget. A jogellenesség fogalma e szerzőknél "feloldódik", részben a társadalomra veszélyesség fogalmában, részben a tényállásszerűség vagy a büntetni rendeltség fogalmában. Az előbbi volna hivatott a "materiális" jogellenesség, s az utóbbiak a "formális" jogellenesség fogalmának az elszállásolására.¹¹

Számomra a bűncselekménytan alapvető problémái két kérdés köré csoportosulnak. Az első, tilos volt-e a cselekmény vagy nem, s ha tilos volt, tehető-e ezért jogi szemrehányás annak, aki elkövette, vagy ez mégis megbocsátható?

Az a kérdés, hogy a cselekmény tiltott-e,

számomra azért fontos, mert úgy hiszem, hogy bizonyos vonatkozásban a büntetőjog azt határozza meg, meddig terjed az állampolgár cselekvési szabadsága, s hol kezdődik számára már tilalom-korral elkerített övezet. Itt merül fel az a kérdés, hogy miért is zárja el korlát az állampolgár elől ezt a területet, s másrésről, hogy a korlátot felállító állami büntetőhatalomnak szabhat-e bármi korlátot.

2. Ehhez a kérdéskörhöz kapcsolódik a másik kedves olvasmányélményem, - vagy hogy pontosabb legyek, élőszóban előadva is hallhattam Király Tibor professzor úr akadémiai székfoglaló előadását - amelynek "A büntetőhatalom korlátai" címet adta.

Ennek az előadásnak egyik érdekes része, amely a társadalomra veszélyesség, pontosabban a cselekvény társadalomra veszélyességének a fogalmával foglalkozik, lényegében abból a szempontból, hogy ez a fogalom mennyiben alkalmas arra, hogy kijelölje "a büntető hatalom határait."¹²

Király Tibor áttekinti a társadalomra veszélyességnek, mint bűncselekmény-fogalmi ismérvnek a pályafutását a szocialista büntető törvényhozásban. A kizárólag "a forradalmi dolgozó tömegek szocialista jogtudata alapján" történő ítélkezést 1919-ben a "Vezérelvek" olyan rendelkezése váltotta fel, amely kimondta, a bűncselekmény olyan tevékenység vagy mulasztás, amely "a társadalmi viszonyok adott rendszerére nézve veszélyes". Ez a csak általános rendelkezésekből álló kódex-pótlék a társadalomra veszélyesség fogalma segítségével jelölte ki a bűncselekményeket, amelyeknek tényállási ismérveit a jogalkalmazás során maga a bíróság határozhatta meg. Az 1922. és 1926. évi szovjet-orosz büntetőtörvénykönyvek már különös részt is tartalmaztak, de megengedték az analógiát, amely a társadalomra veszélyesség fogalmának alapul vételével volt alkalmazható, míg az 1958-ban megalkotott Alapelvek megtiltotta az analógiát.¹³ Az 1926. évi Btk. kapcsán meg kell említenem, hogy az állami büntetőhatalomnak törvényben meghatározott tényállások

körén túlmenő kiterjesztését nemcsak az analógia engedte meg, hanem a társadalmi védekezés intézkedéseinek a személyi társadalomra veszélyességen alapuló alkalmazása is.¹⁴ A szovjet büntetőjog nemcsak a tényálláson túlterjeszkedő társadalomra veszélyességnek tulajdonított jelentőséget, hanem a tényállásszerűség ellenére nyilvánvalón jelentéktelen súlyú veszélyességnek is, amely viszont kizárta a bűncselekményt.

Király Tibor előadásában bemutatja a társadalomra veszélyességnek a magyar büntető törvényhozásban befutott pályáját is. Felidézi a Btá.-nak a bűncselekmény fogalmáról és a társadalomra veszélyesség fogalmáról adott meghatározását. Majd azt mondja: "Ám a magyar büntető törvényhozás nem ismerte el az analógia létjogosultságát, emiatt a társadalmi veszélyesség a bírói gyakorlatban látszólag kisebb jelentőséghez jutott."¹⁵

Ennek a kijelentésnek a kapcsán jutott eszembe, hogy az analógia bevezetése nem sokon múlt. Erős tábora volt az analógia magyarországi törvénybe iktatásának. Az okok az 1945 utáni fejlődés sajátosságaival függenek össze. A régi büntetőjoggal - amely a rendes büntetőbíróságok ítélkezésének alapjául szolgált - élesen szembe fordultak a szocialista átalakulást szorgalmazó jogászok. Nemcsak azt követelték, hogy a bírósági gyakorlat a régi szabályoknak "új, helyes tartalmat" adjon, de Domokos József már azért emelt szót, hogy "a felszabadult társadalom jogászaiknak is föl kell szabadítaniuk magukat és le kell rázniuk a jogszabályok betűiből maguk kovácsolt rozsdás bilincseit."¹⁶ Az 1948. évi hévízi jogászgyűlésen Kádár Miklós olyan új büntető törvényt vázolt fel, amelyben "a bírónak a mostaninál sokkal több szabadságot engednek a tényelemek jelenlétének megállapítása terén, sőt ott is, ahol arról van szó, hogy valamelyik tett melyik rendelkezés alá esik."¹⁷

A Szovjetunió állami szervezete és jogrendszere hamar az érdeklődés homlokterébe került. Elkezdődött az ismerkedés a szovjet büntetőjog intézményeivel is. Így esett mind több szó az analógiáról. A régi jog és a megváltozott viszo-

nyok ellentmondásának feloldásár az analógia valóban az egyik lehetséges eszköz. Az 1945 utáni társadalmi-gazdasági átalakulásban sokan párhuzamot láttak a korábbi szovjet fejlődéssel, amellyel annak idején a szovjet büntetőjogban az analógia megengedését indokolták. A nullum crimen sine lege elve a bírálókat ösztözübe került, mint a burzsoá büntetőjog szimbóluma. Tímár István szerint a szovjet jogból "az analógia kiküszöbölése egy lépést jelentene visszafelé", viszont "egy lépést jelentene előre, hogy a népi demokráciák jogrendszere egymás után vezet be az analógia intézményét". A szerző az analógia kérdésében való állásfoglalást politikai kérdésnek nyilvánította, megállapította, hogy a bevezetését "elsősorban polgári szemléletű" jogászok ellenzik, pedig az a büntetőjogot "ezt a harci fegyvert élesebbé, hatékonyabbá teszi". Egyben megnyugtatta az aggódókat: "nincs félnivalója ebben az országban az analógia bevezetésétől azoknak, akik helyeslik a népi demokrácia eddigi eredményeit."¹⁸ Ebben a szellemben készült el a Btk. tervezete, sőt arra is javaslat született, hogy már az 1949. évi alkotmánynak a bíróságok feladatáról szóló rendelkezését - amely szerint "büntetik a dolgozó nép ellenségeit, védik és biztosítják a népi demokrácia állami, társadalmi és gazdasági rendjét" - úgy kell értelmezni, hogy "megszűnt a cselekménynek, mint objektív normának abszolút hatalma".¹⁹ Tehát az ellenséget cselekmény nélkül is büntetni lehet, ám bár itt a tudós szerző a cselekményről szólva, nyilván a törvényi tényállásra gondolt, mert Király Tibor korábban felidézett intelméből tudjuk, hogy hiba a cselekményt az azt leíró /tiltó/ normával azonosítani.

Mai szemmel lúdbőrösen mosolyoghatunk azon, amikor egy kitűnő szerző az egyik gazdasági bűncselekmény tényállását elemezve, úgy érezte, mentegetőznie kell, hisz a törvényi tényállásnak úgyis csak addig van jelentősége, "amíg a magyar tételes büntetőjog nem lép új ösvényre".²⁰ Mint tudjuk, a magyar büntetőjog végül is nem lépett erre az új ösvényre, a nullum crimen sine lege

elvétől való részleges elfordulást a Btá.-ban - Schultheisz javaslataival összhangban²¹ - a törvény visszaható erejének malum partem való elvi megengedése fejezte ki. A felelősség alapját tehát a nullum crimen sine lege elvének megfelelően csak a törvényi tényállást megvalósító cselekmény képezte.

Az analógia - immár vesztesnek nyilvánított - hívei mégsem adták fel pozícióikat. A társadalomra veszélyesség fogalmának bevezetéséből Tímár István azt a következtetést kívánta levonni, hogy ezután, először már nem azt kell vizsgálni - mint a burzsoá büntetőjogban -, hogy tényállásszerű-e a cselekmény, hanem előbb azt, hogy a társadalomra veszélyes-e, és "ha ezzel a helyes szemlélettel fordul a jogalkalmazó a törvény felé, akkor aligha fordul majd elő, hogy nem találja meg a vonatkozó büntetőjogszabályt olyan esetben, amikor a cselekményt társadalmilag veszélyesnek és büntetést érdemlőnek találja". Még az így jelentéktelenné töpörített tényállásszerűséget is oldottabbá kívánta tenni Tímár azzal az intellemmel, hogy ezt "nem a nullum crimen sine lege elve szellemében, hanem a társadalomra veszélyesség alapelveinek szem előtt tartásával, a forradalmi célszerűség szellemében kell értelmezni".²²

Hát röviden ezek az emlékek ködlöttek fel bennem a társadalmi veszélyesség Btá.-beli bevezetésével kapcsolatban. De felötlött bennem Kádár Miklósnak az iménti Tímár mondatra replikázó felhívása is: "Elszánt harcot kell folytatni azok ellen a kísérletek ellen, amelyek a szocialista törvények megszegésére, a politika és a törvényesség szoros kapcsolatának jelszava, célszerűségi és egyéb indítékok alatt irányulnak."²³

E történelmi kitérő után térjünk vissza Király Tibor gondolatmenetéhez. A cselekmény társadalomra veszélyességével kapcsolatban a hazai irodalomban uralkodónak mondható felfogás úgy tartja, ez ontológiai kategória, az értékeléstől független, attól olyan, amilyen. Ennek felel meg a törvényhozó, aki felismeri ezt a veszélyességet, lehetőleg pontosan, igazi súlyának megfele-

lően, s a bíró, akire a veszélyesség fokának megállapítása hárul. Király Tibor ezzel szemben leszögezi, a társadalmi veszélyesség nem társadalmi vagy természeti jelenség vagy folyamat önmagában, hanem "a realitás és mérték közti viszony gondolati és néha érzelmi reflexiója".²⁴ Számos példán mutatja be az elmúlt évtizedek mozgalmas köz- és jogtörténetéből merítve, hogy miként változtak meg a törvényhozás és a jogalkalmazás értékeit az élet ugyanazon szeletéről. Végül arra a következtetésre jut, hogy "a társadalmi veszélyességnek beépítése a bűncselekmény általános fogalmába - amint láthattuk az illusztrációként felhozott példákon - valóban nem jelent a törvényhozás számára számottevő korlátozó tényezőt. Az egyes emberi magatartásokról alkotott törvényhozói értékeit nem függnek a veszélyességnek előzetes kialakított általános törvényi megfogalmazásától, több joggal hihetjük annak fordítottját, hogy az általános meghatározás függ attól, mikor mit nyilváníthatnak társadalomra veszélyesnek."²⁵

Azzal, hogy a törvényhozó a társadalomra veszélyességet megteszi önálló bűncselekményfogalmi ismérvek, a maga kezét nem köti meg. Esetleg keltheti maga körül a tévedhetetlenség mítoszát, hisz normatív kijelentés bizonyítja, amit a törvényben büntetni rendel, az bizony veszélyes a társadalomra. Annak is van irodalma, hogy a társadalomra veszélyesség fogalmát csak olyan törvényhozónak szabad használni, aki tényleg az egész társadalom /vagy legalábbis annak túlnyomó többsége, esetleg a dolgozók társadalma/ érdekeit képviseli. De a törvényhozó ritkán állítja magáról az ellenkezőjét. Ahogy Király Tibor írja, "az állam önmagát mindig és szívesen a közösség, az egész társadalom érdekeit védő bajnokként láttatta".²⁶ Így e fogalommal a törvényhozó megdicséri önmagát és az egyébként meglévő kívül további legitimációra tesz szert.

Amikor a törvényhozó valamely cselekménytípusra tényállást alkot, ez annak a kijelentésével egyenlő, hogy azt társadalomra veszélyesnek értékeli, mert azt nem hihetjük, hogy a társada-

lomra veszélyesség bűncselekményfogalmi ismérvként való felvétele azt a célt szolgálná, hogy a bíró önálló értékeit rendre szembeállíthassa a törvényével. Ha pedig elfogadjuk azt, hogy tényállás megalkotása legalábbis a társadalmi veszélyesség indiciuma, akkor az átalakul normatív kategóriává. S a társadalomra veszélyesség fogalmának a funkciója a bagatell-cselekmények problémájának a megoldására és a büntethetőséget kizáró okok egy csoportjának elkeresztelésére szűkül. Az utóbbiaknál azonban nem nagyon szerencsés a használata.

Sok munka tárgyalja a jogos védelmet a társadalomra veszélyességet kizáró okok címe alatt. Igazság szerint akkor át is kellene keresztelni a jogintézményt a "társadalomra nem veszélyes védelemnek" vagy "kellően kompenzált társadalmi veszélyességű védelemnek". Hogy a jogintézmény neve mégis megmaradt, az talán azzal magyarázható, hogy a jogtalan támadással szemben védekezőt, a norma címzettjét, inkább az érdekli, hogy a védekezés kapcsán mire van joga, megölheti-e az életére törőt? Nem arra a kérdésre fog választ keresni, mint ahogy a bíró sem, hogy a támadó megölése veszélyes volt-e a társadalomra. Azt én soha nem fogom senkinek elhinni, hogy ember megölése nem veszélyes a társadalomra, még akkor sem, ha az az ember rossz ember. De az egy másik kérdés, hogy amikor társadalmi konfliktushelyzet keletkezik, akkor mit enged meg a jog annak, akit életében fenyegetnek. Mint ahogy nem oldható meg a társadalomra veszélyesség fogalmával a magzatelhajtás jogi megítélése sem. A jogszabály engedélye az ilyen cselekmény jogellenességét kizárhatja, de azt nem hihetem el, hogy ha tegnap a jog engedte, mára pedig megtiltotta, vagy épp fordítva, akkor ettől a művi beavatkozásnak a valóságos hatása megváltozott volna.

Király Tibor a társadalomra veszélyességgel kapcsolatos elemzéseit összegezve, megállapítja "a társadalmi veszélyesség törvénybe iktatása egymagában nem képes sem a jogalkotásban, sem a joggyakorlatban korlátozó tényezőként működni."²⁷ Ezzel biztosan egyet kell értenünk. De azt, hogy

a társadalmi károosság, a társadalmi veszélyesség gondolata már régóta fontos szerepet játszik a büntetőjogi rendszerben, azt Király Tibor az általa nagyon kedvelt Vuchetich Mátyástól vett idézettel dokumentálta, amiben nem azon kell meglepődnünk, hogy a 19. század elején a gondolat már nem volt ismeretlen, hanem talán azon, hogy Vuchetich meg Ulpianus tételeit idézte, erről szólván.²⁸ Az újabb dogmatikai rendszerek nem is mondhatnak le arról, hogy a társadalmi károosságot, veszélyességet, vagy más szóval a jogi tárgyak sértését vagy veszélyeztetését valahogy be nem építsék a bűncselekmény fogalmába. A legelterjedtebb megoldás a jogellenességfogalom megkettőzésével, vagy ha úgy tetszik, differenciált értelmezésével a materiális jogellenesség fogalmának a kialakítása, amely azonban beépül a tiltottság fogalmába, ami pedig a bűncselekmény meghatározó tulajdonsága.

De az továbbra is nyitva marad, hogy ha megállapítjuk, a társadalmi veszélyesség törvénybe iktatása egymagában nem képes sem a jogalkotásban, sem a jogalkalmazásban korlátozó tényezőként működni, akkor mi az, ami erre képes. Király Tibor válasza: "A büntető hatalomnak vannak más korlátai, mert beletartozik az általános politikai mozgás szférájába, de ha rövid távú szükségletek kiszolgálójává teszik, akkor az általánosan elismert, egyetemes érvényű normákkal mérve könnyen válik tévedések áldozatává. A büntető hatalomnak mindinkább összhangba kell kerülnie a történetileg kipróbált, tapasztalat által szentesített jogi-kultúrális értékeket hordozó társadalmi környezetével. Reményt adó körülmény, hogy az értékek közül mind több és több arat nemzetközi elismerést, hogy az államok mindinkább rákényszerülnek, hogy ezekhez tartásuk magukat, akár büntetőjogi, akár peres eljárási normákról van is szó".²⁹

Az biztos, hogy a társadalomra veszélyesség foka, jellege önmagában nem képes elkülöníteni a büntetést érdemlő cselekményeket. A modern kriminálpolitika a büntetést érdemlőség mellett ma a büntetés szükségességét és a büntetés alkalmas-

ságát is a bűncselekménnyé nyilvánítás feltételének tekinti.³⁰ S e feltételek is tovább strukturálhatók, Jescheck pl. a büntetést érdemlőséget három tényező függvényeként vizsgálja, ezek: a jogtárgy értékesége, a támadás veszélyessége, a tettes lézületének elvetendőse.³¹

Az általános feltételek differenciáltabb megfogalmazása, a kriminalizáció sokoldalú vizsgálattól való függővé tétele biztosan átgondoltabbá teheti a törvényhozó döntést. De - és ebben ellent kell mondanom Király Tibornak - arról, hogy a társadalomra veszélyesség fogalma egymagában nem képes a büntetőhatalmat korlátozó tényezőként működni, ez a fogalom igazán nem tehet. Azt, hogy a dogmatikai rendszerben a társadalomra veszélyesség fogalma nem tudja jól pótolni a jogellenesség fogalmát, én külön választanám ennek az elvnek, vagy szempontnak a kriminálpolitikai teljesítőképességétől.

Akármilyen módon fogalmazzuk meg a bűncselekménnyé nyilvánítás kriminálpolitikai feltételeit és alakítsunk ki bármilyen bűncselekményfogalmi szisztémát, a végső szót a bűncselekménnyé nyilvánításban a történyhozó felelős akaratú döntésével mondja ki. A kriminálpolitikai döntés differenciált feltételeinek kimunkálásával ez megalapozottabbá tehető, s a jó bűncselekményfogalom tisztább rendszert ad és a gyakorlatban jobban alkalmazható. Ezt tartom a magam számára a legfontosabb következtetésnek, amely Király Tibor előadásának olvasása során bennem kialakult.

X X X

Ilyen szép jubileum alkalmával hálás dolog, ha az ember besorolhatja magát az ünnepelt tanítványai közé, így a felé áradó szeretetből és elismerésből a köszöntőt mondónak is kijut. Az egyetemen az 1961/62. tanévben hallgattam Király professzor úr büntető eljárásjogi előadásait. Az ő aláírása van az okleveleimen és ő alkalmazott a jogi karon 1964-ben gyakornokként. Az 1979/1980. tanévben dékánása idején helyettes voltam.

Ő olvastatta el velem Fayer Anyaggyűjteményét, ő ösztönzött a reformkor szerzőinek, Szemerének, Lukácsnak, Eötvösnek, Ballának, Szokolainak, Széchenyinek és Kossuthnak és legfőképpen Szalaynak a tanulmányozására. Sokszor szakított időt arra, hogy beszélgessem velem, amit őszintén köszönök. Ő hívta fel a figyelmet a hazánk által is ratifikált nemzetközi emberi jogi konvenciók jelentőségére a büntetőjog számára. Örülök annak, hogy ezekben a sebesen változó időkben régebbi írásait is szívesen vallja a magáénak.

Kívánom, hogy a hivatali munka terheitől megszabadulva figyelmét most már teljesen a tudománynak szentelhesse és még sok szép élménnyel örvendeztesse meg azokat, akik tanulmányait szívesen olvassák.

Györgyi Kálmán

Jegyzetek

- 1./ Király Tibor: Büntetőítélet a jog határán. 1972. 177.o.
- 2./ I.m. 181.o.
- 3./ I.m. 194.o.
- 4./ I.m. 195.o.
- 5./ Edvi Illés Károly: A büntetőtörvénykönyv magyarázata. I.köt. Budapest, 1909. 4.old.
- 6./ Az itt idézett szép mondatra saját magamnál bukkantam rá. Ld. Büntetőjog. Általános rész. II.köt. /Szerk.: Pintér Jenő/ Budapest, 1977. 95.o.
- 7./ Az 1./ jegyzetben i.m. 195.o.
- 8./ I.m. 198.o.
- 9./ I.m. 197.o.
- 10./ I.m. 197.o.
- 11./ Ld. Tokaji Géza: A bűncselekménytan alapjai. Budapest, 1984. 103. s köv.o., továbbá Földvári József: Magyar büntetőjog. Általános rész. Budapest, 1984. 70. s köv. o.
- 12./ Király Tibor: A büntetőhatalom korlátai. Magyar Tudomány, 1988. 746.o.
- 13./ I.m. 746-747.o.
- 14./ A.M. Jakovlev: Das Strafgesetz: Konkretisierung der Strafe oder Gleichheit vor dem Gesetz? Recht in Ost und West. 1985. 1.o.
- 15./ A 12./ jegyzetben i.m. 747.o.
- 16./ Domokos József: Harc a formalizmus ellen.

Jogtudományi Közlöny, 1949. 126.o.

- 17./ Kádár Miklós: A büntetőjog általános alapelveiről. Jogtudományi Közlöny, 1948. 337.o.
- 18./ Timár István: A büntetőjogi analógia alkalmazásának kérdéseiről. Jogtudományi Közlöny, 1949. 265-272.o.
- 19./ Törő Károly: Az analógia és az objektív tényálladék a büntető igazságszolgáltatásban. Jogtudományi Közlöny, 1950. 158.o.
- 20./ Ifj. Nagy Dezső: A tőke fogalma a büntetőjogban. Jogtudományi Közlöny, 1949. 21.o.
- 21./ Schultheisz Emil: A Btk. reformjára vonatkozó elgondolások. I. Jogtudományi Közlöny, 1949. 194.o.
- 22./ Timár István: Az 1950. évi II. törvény egyes kérdései. Jogtudományi Közlöny, 1950. 380. és köv.o.
- 23./ Kádár Miklós: Magyar büntetőjog. Általános rész. Budapest, 1952. 124.o.
- 24./ A 12./ jegyzetben i.m. 748.o.
- 25./ I.m. 751.o.
- 26./ I.m. 748.o.
- 27./ I.m. 759.o.
- 28./ I.m. 748.o.
- 29./ I.m. 759.o.
- 30./ Ezeket a szempontokat emelte ki Manfred Burgstaller a XIV. Nemzetközi Büntetőjogi Kongresszuson tartott ünnepi előadásában: "Kriminalpolitik nach 100 Jahren IKV/AIDP - Versuch einer Bestandaufnahme"

- 31./ H.-H. Jescheck: Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil. 4. Aufl. Berlin, 1988. 45.o.